

никаква бројка, но секогаш се означени во објаснувањето. При транскрипцијата на личните имиња водено е сметка таа да биде воедначена и доследно спроведена, потпрена, пред сè, на класичниот изговор на латинскиот јазик, а воедно донекаде усогласена и со правописните норми на македонскиот јазик.

Богатата фразеологија со која се покриваат различните значења на лексемите, најчесто е сортирана во одделни групи, поделени со бројки зад кои стои мала заграда, но понекогаш објаснувањата се одделени единствено со точка и запирка. Речиси редовно, покрај основното значење на зборот, во објаснувањата е поместено и значењето во преносна смисла, доколку лексемата поседува такво.

Овој речник (еден од „најмладите“ во повеќемилениумската историја на латинската лексикографија) има своја специфична доблест која го одликува од другите вакви речници, а тоа е можноста да биде проверуван, корегран, менуван и надградуван, да стои „отворен“ за понатамошно создавање. Имено преку својата интернет страница: <http://www.fzf.ukim.edu.mk/lexicon/lexicon.htm> речникот е презентираан и во глобалната информатичка мрежа, со што е реализирана идејата за реална интермедијална комуникација на делото со неговите речисници.

* * *

Објавувањето на *Латинско-македонскиот речник* на Валериј Софрониевски во период на високо развиен книжевен македонски јазик, не само што ќе ја исполни нелогичната празнина (која произлегува од географско-историските карактеристики, кои македонската држава и култура ги врзуваат со римската цивилизација) со која македонската културна и научна мисла многу децени наназад беше негативно означена како една од ретките која во своето книжевно наследство го нема инкорпорирано речникот на латинската лексичка ризница, туку со богатството на лексичките примери (со акрибични и повеќезначни експликации, полни синтагми извлечени од книжевниот латинитет) ќе се наметне и врз другите словенски култури на кои блискоста во јазиците им овозможува разбирање и користење на едно вакво капитално дело.

Весна Томовска
Филозофски факултет, Скопје

Г. СВЕТОНИЈ ТРАНКВИЛ: *Дванаесетте римски цареви*.
Превод: Весна Димовска и Војислав Саракинки, „Култура“, Скопје,
2001, стр. 490, 8^о.

Македонскиот превод на *Дванаесетте римски цареви* на Гај Светониј Транквил, ѝ припаѓа на едицијата *Меридијани* на книгоиздателството „Култура“. Со ова издание на македонската читателска публика ќе ѝ стане достапно едно од најчитаните, најпреведуваниите и најпопуларните дела на римската литература. Дело кое се занимава со највозбудливиот период од римската историја (крајот на републиката и раното царство) и тоа на возбудлив начин - нетипичен за историо-

графијата, нов и модерен за римската литература - преку биографиите на дванаесетте кајсари, од Гај Јулиј до Домитијан.

Авторот на животописите, Светониј, низ историјата на литературата и родовите постојано лавира меѓу историографијата и биографијата, следен од некои стереотипи и од споредбите со историчарот Тацит и биографот Плутарх. Светониевите *Римски цареви* всушност се драгоцен извор, кој не ја бележи историјата на настаните (војни, походи, преврати), туку ја бележи историјата на главните актери на тие настани. И тоа ја бележи низ редица ситни, забавни, понекогаш соблазнувачки цртички, детали, анегдоти зад кои историскиот фон само се насетува. Не се занимава со мотивите и причините, туку со делата и резултатите, ја гледа надворешната страна на собитијата и нивната посебност. Го интересираат личностите на владетелите, нивниот приватен живот, нивните слабости и доблести, начинот - како дошле на престолот и како од него си заминале. Тој сакал на римската јавност да ѝ понуди нешто ново - податоци кои ги открил пребарувајќи по државните архиви и библиотеки, со својата страст на енциклопедист и антиквар, но и со критичност кон изворите која никој не му ја оспорува. Податоците не се дијахроно подредени, туку во секој животопис се изложени по одредена схема, како што вели самиот *per species*, по категории, рубрики и подрубрики. Така, за животот пред доаѓањето на власт на секој од царевите сметал дека е интересно да знаеме за потеклото, времето и местото на раѓање, образованието и слично. За државничката дејност на секој од нив откриваме преку информации за службите кои ги вршел, за политичките новини што ги вовел, за социјалната политика, градежните потфати, односот кон судството; а пак од приватниот живот на владетелот сметал дека треба да раскаже за личните навики, браковите, децата, верата или суеверието, карактерот и, на крајот, за смртта - како починал, каде и како бил погребан. Интенцијата на Светониј веројатно била да понуди парадигми за лоши и добри владетели, но без видливи претензии да ги експлицира, обвинува, брани или восфалува.

Во секој случај, биографиите се изворот на најпознатите реалии и епизоди од римската историја. На страниците на оваа книга читаме за преоѓањето преку Рубикон и за деталите за смртта на Кајсар; од неа разбираме за очајничките извици на Август „Квинтилиј Вар, врати ми ги легиите!“, за развратниот живот на Тибериј на островот Капреја, за Нероновата налудничавост и пожарот на Рим. Тоа е четиво кое се чита во еден здив, кое не го остава рамнодушен читателот. Веројатно тоа е и причината за големата популарност на ова Светониево дело уште од негово време, па сè до денешни дни. Иако познавачите и критичарите секогаш го претпочитале Тацит од историчарите, а Плутарх од биографите, широката публика секогаш со многу поголемо задоволство го земала в раце Светониј и многу епизоди од римската историја ги наоѓала и ги помнела токму од страниците на оваа книга.

Стилот и јазикот на животописите ѝ соодветствува на содржината и намената - јасен е и жив, но нема непотребни украси, ниту долги периоди. Не е нужна ниту топлина ниту некоја особена драматичност, нему му е нужна точноста, јасноста и краткоста. Тоа е стил на службеник на царската канцеларија, на еден *homo scholasticus*, стил во кој се чувствуваат траги од наученото во граматичките и реторските

школи. Неговата специфичност е лексиката - таа отстапува од нормата за совршен латински, од нормата на „златниот век“, избобилува со грцизми, жаргонски изрази, колоквијалности и, понекогаш, ласцивности или двосмислености.

Ваквиот стил го исправа преведувачот пред редица недоумици при изборот на адекватни за специфичната лексика, за авторските околности и нетипични синтаксички решенија кои можат да изненадат, но авторите на овој превод, В. Димовска и В. Саракински, успешно ги надминале сите предизвици и нашле начин да ги разрешат сите дискутабилни места. Очигледно е дека преведувачите претпочитале креативно читање на оригиналот, превод кој во најголема можна мерка го отсликува духот, стилот и спецификите на изворникот.

Така, во едно убаво издание од 490 страници, текст придружен со илустрации, карти и вообичените белешки и индекс, најпосле можеме да го поздравиме македонското издание на Светониевите *Дванаесет римски цареви*.

Маргарита Бузалковска-Алексова
Филозофски факултет, Скопје

Л. Ф. АРИЈАН: *Александровата анабаса*. Превод на М. Бузалковска - Алексова. „Патрија“, Скопје 2000, XXV, 260.

Покласичниот период во развојот на античката култура, воопшто, го носи печатот на силниот и брз бран на романизација кон Запад и поместувањето на тежиштето на културниот и научен живот од Атина кон малоазиските градови. Во литературата, пак, тоа е период на космополитизам, во кој Грци пишувале на латински, додека највредните дела од римската историографија биле напишани на грчки. Така, во II век и Лукиј Флавиј Аријан, родум од Никомедија во Битинија, иако долги години служел како офицер во римската војска, бил висок чиновник во државната служба во времето на Хадријан и станал управник на Кападокија, своите истории на Партите, описите на Индија и Црноморието и делата за воена тактика ги напишал на грчки. На грчки ја напишал и *Александровата анабаса* или историјата на походот на Александар Македонски, дело кое си обезбедило место во редот на неодминливи историски извори, а на својот автор му донело слава и бесмртност во литературната историја.

Значи, како најстар историски извор за животот, стратегијата и освојувањата на Александар, Аријановата *Анабаса* се вреднува и вбројува меѓу најсигурните и најобјективните, со оглед на временската дистанца од која е напишана и со оглед на изворите кои Аријан ги користел и за кои самиот не известува: Птоломај Лагос, Аристокл од Касандреја, Харет, Мегастен, но и Кралскиот дневник што го водел Александровиот секретар како и писмата на Александар. Аријан направил темелни описи на состојбите во Македонија пред походите, состојбите по освојувањето на областите кои граничеле со Македонија, освојувањето на хеленските градови, односите со Атина, напредувањето до Индија и Персија. Ни оставил и портрет на личноста на